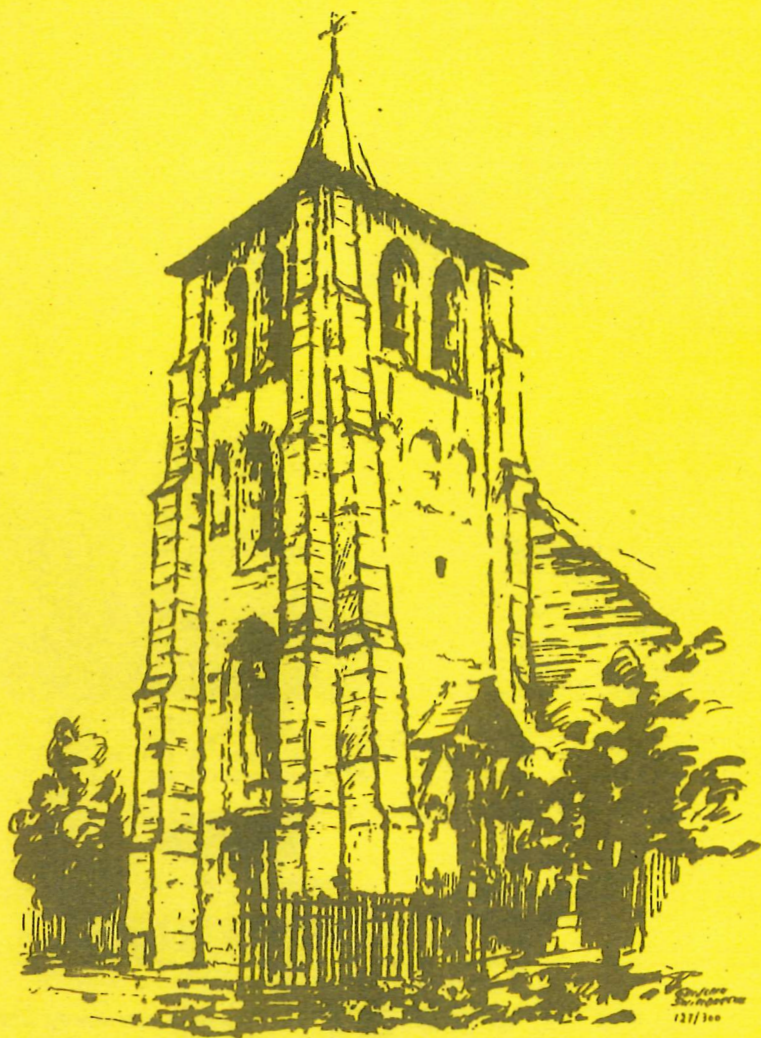

ZILLEGHEM

MAART 1987 - 8STE JAARGANG NR 1

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING VOOR HEEMKUNDE
EN GESCHIEDENIS "P A S T O O R R O N S E"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

I N H O U D

Jens Lecomte	De dekenij Torhout - Twee eeuwen kerkelijk leven	3
Jules Pollet	Bevolkingstoestand te Zedelgem in 1755	25
Eddy Kyndt	Eenighe gewoonelijke en buyten- gewoonelijke voorvallen te Zedelgem	36

MAART 1987 - 8STE JAARGANG NR 1

REDAKTIE EN BEHEER

Jules Pollet	Sint-Elooistraat 16 Zedelgem
Patrick Arnou	B.J. Lievensstraat 2a Zedelgem
Géry Cappon	Schattingbeekstraat 3 Zedelgem
Victor Deceuninck	Groenestraat 29 Zedelgem
Bertrand Denys	Klaprozenlaan 13 Loppem
Eddy Kyndt	Snellegemsestraat 8 Zedelgem

Erevoorzitter: E. H. Willy Peirsegaele

Lidmaatschap: 250 F

Rek. 001-0771018-41 of 738-1172056-27

Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"

Zedelgem

Studies verschenen in "Zilleghem" of uittreksels daarvan, mogen niet gebruikt noch aangehaald worden zonder te verwijzen naar dit tijdschrift en de auteur.

Ieder auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikels.

Verantw. uitgever: Jules Pollet, Sint-Elooistraat 16 Zedelgem

DE DEKENIJ TORHOUT
TWE EEUWEN KERKELIJK LEVEN
(1597 - 1795)

Jens Lecomte

INLEIDING

Dit artikel is een samenvatting van onze verhandeling tot het bekomen van de graad van licentiaat in de geschiedenis (1). Het was de bedoeling om voor de eerste maal het godsdienstig en zedelijk leven in een dekenij gedurende twee eeuwen te bestuderen.

De grote reorganisatie van de bisdommen in 1559 had het bisdom Brugge (aanvankelijk bestaande uit vier decanaten: Aardenburg, Brugge, Oudenburg en Roeselare) opgericht als één van de zes bisdommen van de Mechelse kerkprovincie (2). In 1574 richtte bisschop Drieux (1569-1594) - na reeds in 1571 het decanaat Brugge gesplitst te hebben in Brugge met de randgemeenten en Damme - drie nieuwe decanaten op: Gistel, Sluis en Torhout (3). De dekenij Torhout bestond vanaf 1618 uit zestien parochies: Aartrijke, Handzame, Ichtegem, Kortemark, Lichtervelde, Loppem, Oostkamp, Poeke, Ruddervoorde, Torhout, Vladslo, Waardamme, Werken, Wingene, Zedelgem en Zwevezele (4). Qua oppervlakte bheoorde ze in de 17de en 18de eeuw - samen met de dekenijen Aardenburg

en Damme - tot de grootste dekenijen van het bisdom Brugge: in totaal 34.915 ha. (5).

Na de grote ontvolking op het einde van de 16de eeuw zien we vanaf het begin van de 17de eeuw een herbevolking in de dekenij Torhout (van + 12.500 in 1628 naar 18.341 inwoners in 1640). Tot het einde van de 17de eeuw stagneerde het bevolkingscijfer of ging het heel licht vooruit. Deze trend zette zich voort in de eerste helft van de 18de eeuw met eerst een daling in het eerste kwart van de 18de eeuw. Pas in de tweede helft van de 18de eeuw was er een gevoelige aan groei van de bevolking van de dekenij Torhout zodat ze op het einde van de twee eeuwen bijna verdrievoudigd was (33.059 inwoners) in vergelijking met het begin (6).

Wat Zedelgem zelf betreft, daalde de bevolking in het tweede kwart van de 17de eeuw (van 667 inwoners in 1639/40 tot 500 in 1651. Daarna is er een lichte stijging te zien tot 833 inwoners in 1684/85. Kort voor het einde van de 17de eeuw verminderde het bevolkingsaantal lichtjes (667 inwoners in 1692), maar de 18de eeuw kende een ononderbroken stijging: van 900 (1719), over 1115 (1745/46), 1155 (1755), 1561 (1778) tot 1600 in 1786. In 1795 was er echter een daling tot 1464 inwoners.

Voor Aartrijke: 900 inwoners in 1640; 1650 in 1786 en 1555 in 1796.

Voor Loppem: 385 inwoners in 1640, 821 in 1786 en 871 in 1796 (7).

Wat de bronnen betreft, hebben we verschillende archieven geraadpleegd: het kerk- en stadsarchief te Torhout, het bisschoppelijk en rijksarchief te Brugge. De meeste gegevens haalden we uit

- eerder schaars bewaard gebleven - visitatieverslagen van dekens en bisschoppen en vooral uit de Acta Episcopatus (dit is een verslag over de bedrijvigheid van de bisschop, zijn daden en beslissingen).

Art. I

DE DEKENS, DE PASTOORS EN HUN MEDEWERKERS

§ 1. De dekens

Het gering aantal bewaarde visitatieverslagen kon moeilijk als waardemeter gehanteerd worden voor de activiteit van de dekens. Steunend op andere bronnen en rekening houdend met de soms moeilijke tijdsomstandigheden, konden we aannemen dat de Torhoutse dekens zich gewetensvol van hun taak gekweten hebben. Nergens wordt geklaagd over de inzet of het gedrag van de dekens. Tussen 1600 en 1650 volgden acht dekens elkaar op; geen enkele resideerde in de dekenij; drie van hen hadden nog een tweede decanaat. De negen dekens van de laatste 150 jaar van het Ancien Régime resideerden allen in de dekenij; slechts één als pastoor van de hoofdplaats van de dekenij.

Gedurende de 17de en 18de eeuw werd één pastoor van Zedelgem deken van Torhout; dit was Jacob van Gerensdael (1649-1663) (8). Het dagelijks doen en laten van deken Gerensdael, zijn correctheid als administrator, zijn aandacht voor bijzonderheden blijken uit een brief van 22 juni 1659. 'sZondagsmorgens om acht uur stond de deken gereed om te celebreren en daarna een zieke te bezoeken, als een bode hem een brief van de proost van het Sint-Pieterskapittel te

Torhout bracht betreffende het verlenen van een beneficie vanwege de heer van Wijndendale. De brief bleek niet in de gewone vorm geschreven en deken van Gerensdael raadpleegde de bisschoppelijke secretaris Van der Zype. Het leek hem kennelijk best deze zaak aan de bisschop voor te leggen. Tijdens het schrijven aan de proost vergewiste de deken er zich van of de bisschop wel in de stad was. Het speet hem dat hij op de achterkant van de brief geen instemmend antwoord kon geven en vroeg terzelve tijde de toestemming om de rekeningen van het hospitaal te horen (9). Ook één pastoor van Aartrijke werd deken: Judocus Caura (1674-1689) alsook één pastoor van Loppem: Gerardus Rousseaux (1778-1803).

Slechts vier van de dertien dekenen - waarvan we de afkomst kennen - kwamen uit het eigen bisdom. Van zes dekenen is minstens één visitatieverslag bewaard. Zij hadden vooral aandacht voor de materiële uitrusting van de kerk, voor de bedienaars van de eredienst, voor grove tekortkomingen bij de gelovigen en voor kerkrekeningen. Van een eerder kriskras door elkaar noteren van bedenkingen evolueerde het verslag naar een volgens rubrieken geordend geheel. In theorie had de deken minstens tweemaal per jaar contact met zijn pastoors: éénmaal bij de uitdeling van de heilige oliën (in 1727 was zo'n bijeenkomst de gelegenheid voor het opmaken van een gezamenlijk schrijven van deken en pastoors van de dekenij Torhout aan bisschop van Susteren) en éénmaal bij de visitatie.

§ 2. De pastoors

De eerste drie decennia van de 17de eeuw werden sterk getekend door het grote priestertekort in het bisdom Brugge. Priesterroepingen kwamen hoofdzakelijk uit stedelijke kernen en die waren in het eerder arme bisdom Brugge dun gezaaid. Daarbij kwam dat het bisdom Brugge tussen 1634 en 1719 geen eigen seminarie had. In de eerste jaren van de 17de eeuw moesten heel wat parochies van de dekenij Torhout het zonder pastoor stellen; soms bediende één priester meerdere parochies. Veelal ontbraken de middelen nog om een pastoor te vergoeden, vele dorpen waren sterk ontvolkt en heel wat kerken lagen in puin en het herstel ervan gebeurde slechts traag. In 1606 beschikte Zedelgem nog niet over een eigen pastoor (10); die kwam er pas bij het begin van het Twaalfjarig Bestand in 1610. De eerste helft van de 17de eeuw is dan ook vooral een periode van heropbouw en reorganisatie van het kerkelijk leven geweest. Mede door priesters uit aangrenzende bisdommen werd het priestertekort aangevuld. Deze vreemde priesters kwamen in de dekenij Torhout - weliswaar geleidelijk aan in mindere mate - voor tot het einde van de 18de eeuw.

De concurfus werd slechts systematisch ingevoerd door bisschop de Baillencourt vanaf 1671. Dit examen gaf een grotere waarborg wat de verstandelijke vorming en de preektalenten van de priesters betreft; tegelijk kreeg de bisschop ook de bovenhand op de presentator en had hij meer greep op zijn priesters. Langs de permutatie ontsnapten een aantal priesters aan de concurfus. In Zedelgem waren er vanaf 1671 op de acht pastoorsbenoeringen nog vier die

via permutatie gebeurden (1673, 1674, 1712 en 1724); de eerste concurfus in Zedelgem dateert van 1679.

De ambtsduur in de 18de eeuw lag iets hoger dan in de 17de eeuw, maar overschreed gemiddeld over de hele periode de twintig jaar niet. De pastoors van Zedelgem bleven in de 17de eeuw gemiddeld 9,2 jaar in dienst; in de 18de eeuw 19,8 jaar; voor de twee eeuwen samen was het gemiddelde 13,6 jaar. Johan Ketels, pastoor van Zedelgem, was begin 1765 ziek geworden. Tijdens zijn genezing voelde hij zich krachteloos. Toen hij de bisschop om zijn ontslag verzocht, werd dit geweigerd. In 1766 was hij nog zwakker. Hij drong nogmaals aan op zijn ontslag. Nu stond de bisschop toe dat hij zou gaan rusten in een zustersklooster in Brugge. Het stille leven aldaar deed hem goed en hij stierf pas in 1780 (11).

Over het nakomen van de pastorale verplichtingen lichtten de visitatieverslagen ons niet uitvoerig in; de Acta Episcopatus bevatten enkel tekortkomingen. Het gevaar bestaat dat men op die manier een te negatief beeld krijgt. De verplichting tot celebreren op zon- en feestdagen kwam iedere pastoor stipt na; wel waren ze in de 17de eeuw minder stipt wat het aanvangsuur betreft. De pastoor van Zedelgem was de enige van de dekenij Torhout van wie gezegd wordt dat hij in 1639/40 elke dag celebreerde (12)

De bisschoppen en dekens deden hun best om de pastoors ertoe te brengen na de middag de vespers en het lof te zingen, echter niet altijd met evenveel succes. In Zedelgem werden in 1639/40 slechts op plechtige feestdagen de vespers

gezongen en meestal ook tijdens de advent en vasten (13).

Tegen 1650 was het registreren van dopen, huwelijken en begrafenissen overal ingeburgerd; in Zedelgem werd dit tussen 1630 en 1640 de gewoonte (14). Voor de hele dekenij vonden we enkel van Zedelgem een status animarum (= een lijst van de gezinnen van een parochie met een reeks inlichtingen over elk lid van het gezin of bewoner van het huis) terug (15). Uit de status konden we afleiden dat de bevolking van Zedelgem tussen 1755 en 1769 aangroeide met 11,67 %. Eigenaardig genoeg daalde het percentage communicanten van 65,2 % in 1755, over 64,9 % in 1763 tot 63,6 % in 1769. Normaal stijgt dit percentage naar het einde van de 18de eeuw toe.

Met de dood als dagelijkse gezel en met de bekommernis om een beter leven na de dood was de aandacht voor het tijdig toedienen van het sacrament der stervenden zeer groot en elk gerucht over nalatigheid van de pastoor werd onderzocht.

Voor zover bekend hadden 13,1 % van de pastoors van de dekenij Torhout tijdens de 17de en 18de eeuw een universitair diploma of hadden minstens aan een universiteit gestudeerd (17). Op de elf Zedelgemse pastoors van de 17de en 18de eeuw was er slechts één met een universitaire titel (Peter IJselsteyn, 1637-1647, baccalaureus in de theologie). Voor Aartrijke waren pastoor Victor Bultynck (1640-'52) en pastoor Judocus Caura (1652-'83) baccalaureus in de godgeleerdheid.

De pastoor die zich door zijn kledij, zijn intel-

lectueel peil en zijn gedrag moest onderscheiden van het volk had in de 17de eeuw duidelijk moeilijk in de landelijke dekenij Torhout. Sommige pastoors waren te voortvarend in hun optreden. Ook pastoor Tratsaert (1658-'73) en Simoens (1679-'99) van Zedelgem gebruikten hun taalvaardigheid om hun gezag te vestigen (18). De betere intellectuele vorming en de hogere inkomsten van de pastoor in de 18de eeuw waren er zeker niet vreemd aan. Klachten over drankmisbruik werden enkel in de 17de eeuw genoteerd. Ook op dit gebied kan de betere morele vorming in het seminarie een rol gespeeld hebben. Het celibaat was het kenmerk waardoor de priester zich onderscheidde van de andere standen. Het minste geroddel gaf aanleiding tot onderzoek. Pastoor Ramondt (1712-'24) van Zedelgem had een erg jonge huishoudster zodat de parochianen en (misschien ietwat jaloerse) pastoors uit de buurt roddelden (19).

In enkele ernstige gevallen volgde een strenge bestraffing. Deze echte overtredingen situeerden zich hoofdzakelijk in de eerste helft en in de laatste jaren van de 17de eeuw. Het overgrote deel van de pastoors heeft zich nauwgezet gehouden aan de celibaatwet.

§ 3. Medewerkers van de pastoor

A. Onderpastoors. Op het einde van de 17de eeuw had een derde van de parochies in de dekenij Torhout een onderpastoor, die kon instaan voor de vroegmis, de catechisatie en af en toe ook voor de predikatie. In 1745 was dat reeds twee derden. Vanaf 1720 stimuleerde het jaarlijks onderpastoorsexamen hun intellectuele belangstelling. De bevolkingsaan groei en een

voldoende aantal priesters zorgden op het einde van de 18de eeuw voor één onderpastoor op elke parochie; de grootste hadden er zelfs twee. Een aantal klachten over onderpastoors concentreerden zich in de laatste decennia van de 18de eeuw; het ging om een te losse zeden of gemis aan volgzaamheid.

Zedelgem had een onderpastoor vanaf 1733; eerst in 1750 werd zijn wedde wettelijk geregeld. Vanaf 1734 had ook Aatrijke een onderpastoor, eerst samen met Zedelgem tot 1744, dan samen met Eernegem tot 1755. Zijn wedde werd eerst in 1762 wettelijk geregeld. Loppem kreeg een onderpastoor vanaf 1779 omdat pastoor Gerardus Rousseaux deken was (19a).

B. Kosters. Omdat de koster zo nauw betrokken was bij de dienst aan het altaar - de enige leek die toegang had tot het priesterkoor - werd van hem een zuiver geloof en een onberispelijk zedelijk gedrag verwacht. Te Zedelgem voldeed de oude koster niet meer en in 1745 was Ferdinand Vyncke er in dienst; hij was nog minderjarig en mercenarius; hij kreeg voor zijn dienst van zijn tiendeheffer zestien guldens, een ware aalmoes (20). Tien jaar later was hij deservitor (21) en in 1779 vonden we hem terug als volwaardig koster (22). Dikwijls ging het kosterambt over van vader op zoon en werd een soort familietraditie. In de 18de eeuw werd zwaar getild aan onbetamelijk gdrag van de koster, vooral als dat zich in de kerk voordeed.

Art. II

HET GODSDIENSTIG EN ZEDELIIK LEVEN VAN DE GELOVIGEN

Hoe de 'kudde' meeleeft en reageerde op de aansporingen, voorschriften of geboden van de 'herders' en hoe de gewone gelovigen het godsdienstig en zedelijk aspect van hun leven werkelijk beleefden, was moeilijk te achterhalen uit de voorhanden zijnde bronnen. Deze schonken in de tijdsgeest van toen alleen aandacht aan het al of niet opvolgen - meer aan het niet dan aan het wèl opvolgen - van voorschriften die van hogerhand werden opgelegd; welke motivatie erachter stak, kwam nooit ter sprake. De overgrote meerderheid van de bevolking heeft zich gedurende bijna twee eeuwen gedwee laten leiden door de kerkelijke overheid die eerst met zachte hand optrad, naar het einde van de 17de eeuw en gedurende een groot deel van de 18de eeuw strenge en rigoureuze bevelen uitvaardigde, en in de laatste decennia van de 18de eeuw enkele terreinen moest prijsgeven.

§ 1. Het godsdienstig leven.

Er waren weinig misverzuimers op zondag. De vele feestdagen werden iets minder gevierd. Uiteindelijk moest de kerk er een groot aantal laten vallen. Vespers en lof waren geen gegeerde praktijken, vooral omdat de pastoors uiteindelijk de herbergen wel gesloten kregen tijdens de morgendiensten, maar niet na de middag. Op het verstoren van de eredienst stonden strenge straffen, vooral als belangrijke personen door hun slecht voorbeeld aanstoot gaven. Zo had de vrouw van de baljuw van Ruddervoorde in 1629 in de kerk vòòr het begin van de dienst geruzied met haar schoonzuster. Zij moest zich met haar verzoenen, biechten en communiceren, een kaars van één pond offeren in de hoogmis en zes ponden boete en de proceskosten betalen. De openbare boete tijdens de hoogmis werd echter, om haar toch niet al te zeer te vernederen, vervangen door het offeren van twee kaarsen van één pond voor het altaar (23).

Het doopsel werd in de eerste dagen na de geboorte toegediend. Daar de kerk zich er bijzonder voor beijverde om - na de verliezen geleden door de opkomst van het protestantisme - geen enkele ziel meer te laten verloren gaan, kreeg de vroedvrouw een belangrijke rol toebedeeld. In de dekenij Torhout was er in de jaren 1639/40 slechts in Wingene een beëdigde vroedvrouw (24).

In 1745/46 hadden acht van de zestien parochies van de dekenij Torhout, in overeenkomst met de voorschriften, een beëdigde vroedvrouw. Zedelgem had er zelfs twee; Aatrijke - dat zelf geen beëdigde vroedvrouw had - deed een beroep op één uit Zedelgem (25). Vanaf 1779 had ook Aatrijke een beëdigde vroedvrouw (25a).

De beëdigde vroedvrouw bood echter ook niet altijd de waarborg van een geldig doopsel. Pastoor Gillis van Zedelgem weigerde in 1778 een kind, dat de nooddoop thuis van de 78-jarige vroedvrouw had gekregen, in gewijde aarde te begraven.

Hij de ondervraging door de bisschop rechtvaardigde hij zijn optreden met een verwijzing naar het getuigenis van de onderpastoor die de vroedvrouw had geëxamineerd. Zij had daarbij spontaan geantwoord dat zij onder het wassen van de boreling de volgende woorden had gebruikt: "...aangesien datter tegen d'erfzonde geen middel is tenzij het doopsel, daarom doop ik u met water in de naem van Christus...".

Daar de formule geen aanroeping van de Drie Personen bevatte, oordeelde pastoor Gillis het doopsel ongeldig (26).

In de loop van de 18de eeuw hadden de meeste parochies van de dekenij een beëdigde vroedvrouw, die trouw haar verplichtingen (o.a. nooddoop toedienen en aangeven aan pastoor) nakwam. Zonder veel resultaat vochten de pastoors tegen het feesten in een herberg na de doop; zij gaven hun strijd eerder op dan de bisschop.

Een vaste regelmaat in de vormselreizen van de bisschoppen kwam er pas na 1745 met bisschop Castillion; om de zes jaar werden alle parochies voor controle en vormsel aangedaan. Biechten en communiceren deden een groot aantal gelovigen slechts omtrent Pasen.

Het gebruik om wijn te geven bij de communie vonden we onder andere te Zedelgem omstreeks 1665 op "... Paesen, Schijnckxen, Alderheylighen, Kerstmisse, Sint-Laureynsdag en andere ..." (27).

In Aartrijke blijft het gebruik om wijn te geven na de Communie tergelegenheid van Pasen en Pinksteren bestaan tot 1735-'36. "Lijfcoucken" werden op Palmzondag, Witte donderdag en Pasen aan de communicerenden uitgedeeld tot 1739-'40 (27a). In het begin van de 17de eeuw kwamen er te Zedelgem bij de wijn ook lijfcoucken. Behalve enkelen die niet binnen de voorgeschreven tijd biechtten, waren er in 1639/40 en ook later te Zedelgem geen moeilijkheden wat de paasplicht betreft (28). Als stimulans om frequenter te biechten en te communiceren werden broederschappen ingesteld en aflaten verleend. In de 17de eeuw troffen we een aantal tekortkomingen aan in verband met de paasplicht; in de 18de eeuw niet meer, tenzij enkele randgevallen voor de gehele dekenij.

Omdat het kerkelijk huwelijk de enige rechtsgeldige vorm van huwelijksverbintenis was, moest men zich wel schikken naar de voorschriften van de kerk die vooral in de 18de eeuw veel dispensaties noodzakelijk maakten. Het sacrament der stervenden moest met een zeker vertoon naar de zieken gebracht worden. Pas in de 18de eeuw werd dit voorschrift algemeen nagevolgd.

Broederschappen waren een vorm van volksdevotie die - min of meer op aandringen van de pastoor - vanuit de gelovige gemeenschap ingesteld werden. Vòòr 1650 waren het vooral de oude gilden van Sint-Sebastiaan of Onze-Lieve-Vrouw die heropleefden. De oudste verwijzing naar zo'n gilde vonden we te Zedelgem, van waaruit in 1618 aan de bisschop een verzoek gericht werd om de broederschap van Sint-Sebastiaan - die door de kwade tijden en de oorlog bijna ten onder ging - op-

nieuw en met aloude privileges op te richten (29). Te Zedelgem werd een broederschap van O.-L.-Vrouw van het schapulier opgericht in 1671 (30). In de 18de eeuw kwam er een grote verscheidenheid. Zedelgem was met zes - waaronder drie godsdienstige - broederschappen op het einde van de 18de eeuw het rijkst voorzien; in de overige parochies bleef het aantal doorgaans beperkt tot twee of drie (31). Jozef II schafte in 1786 alle bestaande broederschappen af omdat ze zijns inziens van hun oorspronkelijke bedoeling afgeweken waren.

Processies vormden een vast onderdeel van de religieuze vieringen. Op grote kerkelijke feestdagen en vooral op het feest van de kerkwijding werden plechtige processies gehouden. Bij buitengewone gelegenheden zoals bij de oprichting van een broederschap werden bijkomende processies ingelast (32).

De verering van relikwieën dook pas weer op vanaf het laatste kwart van de 17de eeuw en moest vooraf door de bisschop goedgekeurd zijn. In 1647 bekomt pastoor van Gerensdael van bisschop de Haudion een relik van de heilige Julia. De authentieke brieven zijn gedateerd op 24 juli 1647. Bijzonder in de 18de eeuw werd de verering van het Kruis door het verlenen van aflaten gepropageerd. Te Zedelgem werd in 1756 een kruisweg opgericht (33).

Met de invloed van de Hervorming hebben de pastoors in de dekenij Torhout nog lang in de 17de eeuw last gehad. Vooral het contact met familieleden in het Noorden hield de bedreiging in stand. Halverwege de 18de eeuw dook de vraag op om

verboden boeken te lezen, vooral vanuit het Torhoutse kapittel maar ook van enkele leken.

In 1736 kreeg de leek Jakob Van Damme van Zedelgem, een parochiaan die zich ijverig voor het onderricht van de jeugd inzette, de toelating om een geautorizeerde vertaling van de Bijbel te lezen. Hij moest echter beloven dat hij het boek aan niemand zou doorgeven en het bij zijn dood niet aan zijn erfgenamen zou nalaten (34). Van enkele personen van de dekenij Torhout werd vermoed dat ze verboden boeken lazen zonder toelating van de bisschop.

De invloed van kwade geesten werd bestreden door exorcismen. Indien de pastoor dat weigerde te doen, deed de plattelandsbevolking in de 18de eeuw een beroep op religieuzen. De ongeschoeide karmelieten deden dit in Zedelgem en Zwevezele - zonder toestemming van de bisschop of pastoor - gewillig, maar in het geheim zodat de pastoors niets konden bewijzen (35).

§ 2. De christelijke lering en het onderwijs (36)

Voor de enige manier waarop veel volwassenen geloofskennis opstaken - de predikatie - hadden bisschoppen en dekens in de 17de eeuw een grote aandacht. Veel pastoors zagen tegen die taak op. Zo werd te Zwevezele en Zedelgem in het laatste kwart van de 17de eeuw soms slechts zelden gepreekt (37). De bezoekende deken Brouckman noteerde in 1692 van de pastoor van Zedelgem dat hij zich gemakkelijk kwaad maakte (38). De betere opleiding in de 18de eeuw en het gebruik van preekboeken als inspiratiebron maakte het

de pastoor gemakkelijker om aan de voorschriften te voldoen. Ter gelegenheid van grote feesten kwamen regulieren - stationarii - de predikatie verzorgen; enkel Waardamme - dat te arm was - kreeg niet regelmatig het bezoek van deze stationarii of terminarii.

Het catechismusonderricht, voor kinderen kreeg speciale aandacht in de tweede helft van de 17de eeuw, maar kon moeilijk overal en het hele jaar door ingericht worden. In 1640 was geen enkele pastoor van de dekenij volledig in orde met de voorschriften (39). Vòòr de oorlogsmoeilijkheden van 1685-1695 was het grootste deel van de pastoors in orde met de voorschriften. Naar het voorbeeld van de zondagsscholen in de steden, gaven de pastoors in de 18de eeuw het catechismusonderricht voor kinderen op zondagnamiddag vòòr of na de vespers. Deze formule had meer succes. vanaf 1745 vinden we de verwijzing terug naar een speciale voorbereiding op de eerste communie. In 1755 voldeden alle parochies (40).

Reeds in 1607 schreef de kerkelijke overheid voor dat er op iedere parochie een school moest geopend worden en dat de plaatselijke overheid nauwlettend toezicht moest houden. In de dekenij Torhout waren de meeste parochies in orde met dat voorschrift vòòr 1640. Het is begrijpelijk dat in de meeste landelijke parochies slechts in de winter school gehouden werd. In Zedelgem werd er vanaf 1685 het hele jaar door les gegeven. Een rudimentaire religieuze opvoeding bijbrengen was de hoofdbedoeling van deze scholen.

§ 3. Aspecten van het zedelijk leven.

Omdat de kerk het totale leven van de gelovige naar haar visie wilde boetsen, beperkte ze zich niet tot het zuiver religieuze terrein, maar vaardigde ook voorschriften uit die sloegen op het profane leven. De zon- en feestdagen moesten als rustdagen aan God gewijd worden: wereldse ontspanningsvormen - herbergbezoek, toneel, samenkomsten van jongens en meisjes (conventicula) - waren uit den boze. Rond 1639/40 moest de pastoor van Zedelgem reidansen (choreas) in de beloken tijd verhinderen (41). Met strenge maatregelen bestreden de bisschoppen - zonder veel succes overigens - de conventicula of labbayen, dé ontmoetingsgelegenheid voor jongens en meisjes.

Binnen deze kleine gemeenschappen kon de kerk gemakkelijk toezicht houden op het naleven van de huwelijksrouw en de sexuele moraal. Een gering aantal klachten in dat verband laat toe te besluiten dat een meerderheid zich aan de voorschriften heeft gehouden. In 1640 werd een gehuwd man, die er op uittrok met een weduwe te Zedelgem, aangeklaagd bij de deken (42). Enkel op het einde van de 18de eeuw verslaptte de greep van de kerk op de algemene morele situatie onder invloed van de Franse filosofen, wier invloed bisschop Brenard blijkbaar onderschatte.

BESLUIT

Na een moeilijke start heeft de Contra-Reformatie zich in de dekenij Torhout onder leiding van nauwlettende dekens en meestal waardige pastoors doorgezet in de richting van een religieuze om-

kadering van het totale leven van de gelovigen. Het intellectueel peil en de morele kwaliteiten van de priesters - hun aantal ook - lagen in de 18de eeuw hoger dan in de 17de eeuw. De gelovigen hebben door de richtlijnen te volgen - soms met enthousiasme, soms gedwee, af en toe met een tikkeltje weerspanning - meegewerkt aan de uitbouw van het Tridentijns kerkbeeld, dat halfweg de 18de eeuw zijn volle ontplooiing kende om pas in de laatste decennia van de 18de eeuw tekenen van verzwakking te vertonen.

De ontwikkeling van het kerkelijk leven in de dekenij Torhout komt meestal overeen met het algemeen beeld van het gehele bisdom Brugge in de 17de en 18de eeuw. We kunnen ons, op het einde van onze studie, toch niet van de indruk ontdoen, dat de evoluties in de dekenij Torhout vooral in de 17de eeuw wat achterop kwamen in vergelijking met het geheel van het bisdom, of met de dekenijen Roeselare en Gistel en dat het godsdienstig leven bij een groot deel van het gewone volk eerder een passief, dan een actief karakter had. Dit kan wellicht verklaard worden door het sterk landelijk karakter van de dekenij en de geringe verstedelijking, door de uitgestrektheid van de parochies en door de beperkte verstandelijke ontwikkeling van vele plattelandsmensen. Het enge lokale kader, waarin de hoofdzorg uitging naar het winnen van het dagelijks brood, liet weinig ruimte voor een snelle en rijke ontplooiing van het religieuze leven.

Lijst van afkortingen

<u>A.E.</u>	<u>Acta Episcopatus</u>
<u>B.A.B.</u>	<u>BRUGGE. BISSCHOPPELIJK ARCHIEF.</u>
<u>Het Bisdom</u>	<u>CLOET M. - JANSSENS de BISTHOVEN B. - BOUDENS R., Het bisdom Brugge (1559-1984). Bisschoppen, priesters, gelovigen, Brugge, 1984.</u>
<u>KAT.</u>	<u>TORHOUT. KERKARCHIEF.</u>
<u>NKA.</u>	<u>Fonds Nieuw Kerkarchief.</u>
<u>RAB.</u>	<u>BRUGGE. RIJKSARCHIEF.</u>
<u>Société d'Emulation.</u>	<u>Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis (Société d'Emulation te Brugge).</u>

Voetnoten

- (1) LECOMTE J., De dekenij Torhout. Twee eeuwen kerkelijk leven (1597-1795), onuitgeg. lic. verh., Leuven, 1986 (prom. Prof. Dr. M. Cloet).
- (2) DIERICKX M., De oprichting der nieuwe bisdommen in de Nederlanden onder Filips II (1559-1570), Antwerpen-Utrecht, 1950, p. 63.
- (3) ENGLISH M., De dekanaten in 't bisdom Brugge, - Société d'Emulation, 1954, dl XCI, p. 5-6.
- (4) PIETERS E., Antoon Triest als bisschop van Brugge (1616-1620), Bijdrage tot de religieuze en de mentaliteitsgeschiedenis, - Société d'Emulation, 1982, dl. CXIX, p. 24-25. Poeke lag in feite in het bisdom Gent maar behoorde toch tot de dekenij Torhout.
- (5) HASQUIN H. - VAN UYTVEN R. - DUVOSQUEL J.M., Gemeenten van België. Geschiedkundigen administratief-geografisch woordenboek, dln. I en II, Brussel, 1980.
- (6) LECOMTE J., o.c., p. 44 - 45.
- (7) ID., o.c., p. 305 - 306.
- (8) Voor een biografie van deze deken: cfr. POLLET J., Jacob van Gerendsdael. Pastoor van Zedelgem (1647-1658). Deken van Torhout (1649-1664); - Zillegem, 1983, dl IV, p. 91-98; LECOMTE J., o.c., p. 77-80.

- (9) KAT., nr. 961, Brief van J. van Gerensdael aan de proost van het Sint-Pieterskapittel te Torhout, 22 juni 1659.
- (10) VANHEULE L., De oude dekenij Torhout na de overgave van Oostende. 1606, - Biekorf, 1953, dl LIV, p. 233 - 237.
- (11) RONSE F., De geschiedenis van Zedelgem en Veldegem. (Torhout), (1934). Anastatische herdruk, Handzame, 1979.
- (12) "Celebrat singulis diebus." (RAB., NKA., nr 410, f° 21r).
- (13) RAB., NKA., nr 410, f° 21r.
- (14) Het Rijksarchief in de Provinciën. Overzicht van de fondsen en verzamelingen, dl. I: De Vlaamse provinciën, Brussel, 1974, p. 140-144.
- (15) RAB., Kerkfabriek Zedelgem, nrs. 87-89 (1755,1763,1769).
- (16) geen voetnoot.
- (17) Van twee pastoors die door de artes-faculteit van Leuven en één door de faculteit van Douai benoemd werden, werd het diploma niet opgegeven. Hoogstwaarschijnlijk gaat het om studenten van de artes-faculteit zelf.
- (18) "... promptissimus est ad captandum aliquem in verbis..." (RAB., NKA., nr. 378, f° 6v); "...praeceps in sermone..." (RAB., NKA., nr. 413, f° 24v).
- (19) "Habet ancillam omnino iuvenem de quo est aliquod obloquium in parochia et vicinia prout audivit a pastore in Couckelare..." (RAB., NKA., nr. 409, 12 mei 1719).
- (19a) Zedelgem: POLLET J., Bisschop de Castillion bezoekt Zedelgem - Zilleghem, 1986, dl. II, p. 48-50.
Aartrijke: POLLET J., Aartrijke 1740-1814; Zedelgem, 1986, p. 38 en 46.
Loppem: VERVENNE A., Loppem, p. 76.
- (20) "Custos Ferdinandus Vyncke, minorennis mercenarius, habet ad decimatoribus 16 florenos quasi pro eleemosyna." (BAB., B 239).
- (21) "Custos Ferdinandus Vincke habet litteras deserviturae..." (RAB., NKA., nr. 413, f° 79r).
- (22) "Custos Ferdinandus Vyncke, commissionem habet absolutam..." (BAB., B 241, p. 41).

- (23) A.E., B 14, p. 132-133, 30 juni 1629.
- (24) RAB., NKA., nr. 410, f° 32r.
- (25) BAB, B 239.
- (25a) POLLET J., Bijdragen tot de geschiedenis van Aartrijke 1740-1814, Zedelgem, 1986, p. 22.
- (26) A.E., B 70, p. 478-479, 18 juli 1778; p. 484-485, 22 juli 1778.
- (27) RAB., Kerkfabriek Zedelgem, nr 48, Kerkrekening van de jaren 1665 en 1666, f° 27v-28r.
- (27a) POLLET J., Bijdragen tot de geschiedenis van Aartrijke 898-1740, Zedelgem, 1982, p. 58.
- (28) "... singulis annis aliqui non confitentur tempore paschae praecepto." (RAB., NKA., nr. 410, f° 21r).
- (29) "... quae malitia temporis et intestini belli tumultibus quasi interiit, sub privilegiis et immunitatibus quibus ab antiquo dotata fuerat..." (A.E., B 11, f° 48r, 30 maart 1618).
- (30) RONSE F., o.c., p. 151.
POLLET J., Pastoor O. Tratsaert, - Zilleghem, 1984, dl. II, p. 45-46.
- (31) Aan de Sint-Maartenskerk te Kortrijk waren niet minder dan 15 broederschappen verbonden; maar Kortrijk was een betrekkelijk grote stad. (DEFOORT H., De broederschappen in de Kortrijkse Sint-Maartenskerk tijdens de 17de en 18de eeuw, - De Leiegouw, 1986, dl. XXVIII, p. 29).
- (32) RAB., Kerkfabriek Waardamme, nr. 63.
- (33) A.E., B 63, f° 91v, 8 juni 1756.
- (34) "... sub conditionibus ut non tradat aliis et post mortem suis non relinquat..." (A.E., B 54, f° 50v, 30 juni 1736).
- (35) BAB., B 239, 1745/46.
- (36) Aan het catechismusonderwijs voor kinderen en het onderwijs werd vorig jaar een verhandeling gewijd door Lut DEPOORTERE: DEPOORTERE L., Het volksonderwijs in het decanaat Torhout tijdens de 17de en 18de eeuw, onuitg. lic.verh., Leuven, 1985 (Prom. Prof. Dr. M. CLOET).
- (37) RAB., NKA., nr. 413, 1684, f° 28v; nr 413, 1692, f° 24v.
- (38) RAB., NKA., nr. 413, f° 24v.
- (39) RAB., NKA., nr. 410, f° 34r.

- (40) VAN EEGHEM J., De zondagsviering en het sacramenteel leven
in de 18de eeuw, - Het bisdom, p. 231.
- (41) RAB., NKA., nr 410, f° 21r.
- (42) RAB., NKA., nr. 410, f° 21v.

BEVOLKINGSTOESTAND TE ZEDELGEM

IN 1755

Jules POLLET

Over de bevolkingstoestand te Aartrijke en te Loppem, omstreeks het midden van de 18de eeuw, bezitten we merkwaardige gegevens in de Volkstelling van 1748. De bespreking van deze gegevens vinden we voor Loppem in het boek van A. Vervenne en A. Dhondt: "Geschiedenis van Loppem", Loppem 1974 p. 96 - 101, en voor Aartrijke in het boek van J. Pollet: "Bijdragen tot de geschiedenis van Aartrijke 1740 - 1814", Aartrijke 1986 p. 24 - 33. Voor Zedelgem is deze Volkstelling van 1748 niet meer te vinden, alhoewel ze vermeld wordt in de katalogus van het Brugse Rijksarchief. Pastoor F. Ronse moet ze in handen hebben gehad, want in zijn "Geschiedenis van Zedelgem - Veldegem", Torhout 1934 p. 196 schrijft hij: "Volgens de volkstelling van 1748 telde Zedelgem 1093 zielen." In die tijd was hetgeen nu Veldegem is een deel van Zedelgem.

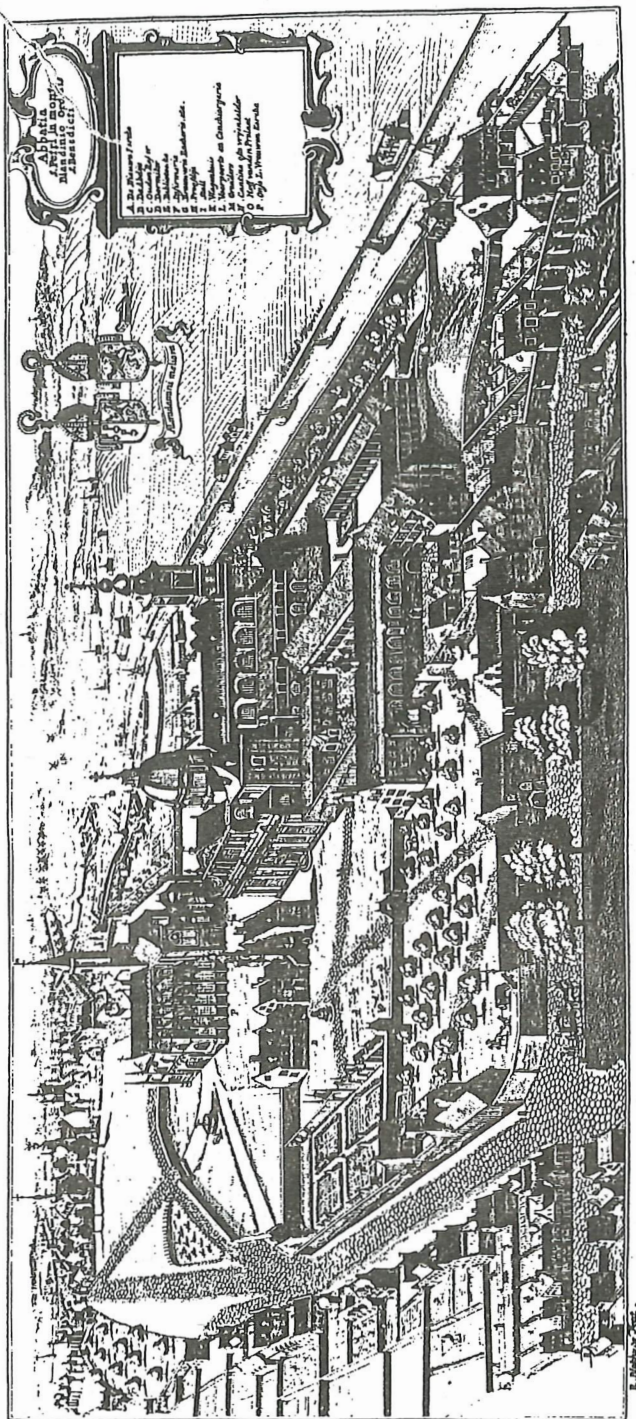
(1)

Voor Zedelgem echter beschikken we over drie "Status animarum" uit de 18de eeuw, namelijk uit 1755, 1763 en 1767.

II/ 61

In 1724 werd voor de openstaande pastorie van Zedelgem in het bisdom een concours ingericht voor degenen die deze plaats begeerden. Tot de drie best geslaagden behoorde Joannes Ketels. De abt van St.-Pieters te Gent, die "patronus" van Zedelgem was, mocht één van de drie best geslaagden ter benoeming voorstellen aan de bisschop. Zo werd Joannes Ketels aan de toenmalige bisschop van Brugge, Hendrik van Susteren, als pastoor voorgedragen en door deze laatste benoemd.

De St-Pietersabdij te Gent volgens Sanderus.

Een "Status animarum" is een register waarin de pastoor per gezin al zijn parochianen optekende. Het behoorde tot de ambtelijke verplichtingen van de pastoor jaarlijks al zijn parochianen te bezoeken. De bisschoppen wensten dat dit bij voorkeur na Pasen zou geschieden om te controleren of iedereen zijn paasplicht volbracht. De pastoors mochten geen enkele familie, ja zelfs geen enkele persoon uit het oog verliezen. (2)

De gegevens die we in een "Status animarum" vinden, hebben dan ook natuurlijk betrekking op de godsdienstige en kerkelijke toestand van de bevolking. De "Status animarum" door pastoor Joannes Keels in 1755 opgemaakt draagt de volgende titel: "Status animarum parochiae de Zedelghem, communicatium et non-commicantium, compositus die 28a et 29a Aprilis 1755". Vertaald luidt dit: Staat van de zielen van de parochie Zedelgem, van communicaten en niet-communicanten, opgemaakt op 28 en 29 april 1755. Zo weten we dat we daarin alle namen van de Zedelgemse parochianen zullen vinden, met de vermelding of ze communicant ofwel niet-communicant zijn. Aan het slot van dit register vat pastoor J. Ketels alles samen en bevindt dat er in 1755 te Zedelgem zijn:

communicantes:	754 communicanten
non-communicantes:	400 niet-communicanten
animae:	1154 zielen (3)

Ter vergelijking: in 1748 waren er

te Aartrijke	986 inwoners
te Loppem	585 inwoners
te Zedelgem	1093 inwoners

In tegenstelling met Zedelgem zijn er geen "Status animarum" te vinden noch van Aartrijke, noch van Loppem.

Vooraleer we de gegevens van de "Status animarum" van 1755 nader bekijken, willen we eerst de personen opnoemen die dat te Zedelgem een of ander ambt bekleedden hetzij op kerkelijk, hetzij op burgerlijk gebied.

pastoor:	Joannes Ketels	(1724 - 1766)
onderpastoor:	Carolus Pavot	(1751 - 1759)
koster:	Ferdinand Vijncke	(1753 --+1794)
hoofdman:	Carolus de Keijser	(1743 --+1765)
pointers:	Guilliamme de Ketelaere	(1743 --+1761)
	Joseph Pattijn	(1743 - 1765)
amman:	Pieter van Dijcke	(1743 - 1760)
officier:	Juliaan Rogiers	(1740 - 1761)
kerkmeesters:	Jacob de Ketelaere	(1749 - 1755)
	Pieter Lievens	(1752 - 1758)
	Boudewijn Beuselinck	(1755 - 1761)
dismeesters:	Pieter Colpaert	(1749 - 1755)
	Pieter de Ketelaere	(1752 - 1758)
	Bruno de Ketelaere	(1755 - 1761)
kerkbaljuw:	Emanuël Vermaut	(1752 - 1776)

Communicanten en niet-communicanten.

Zoals in de titel vermeld was de bedoeling van de "Status animarum" de opsomming geven van alle communicanten en alle niet-communicanten. Communicanten waren de personen die hun communie hadden gedaan en zo verplicht waren hun Pasen te houden. Niet-communicanten waren zij die hun communie nog niet hadden gedaan. In dit register schrijft pastoor Ketels de communicanten in een kolom en de niet-communicanten in een andere kolom. Bij de niet-communicanten schrijft hij ook de leeftijd, behalve bij Petrus Costers waarbij hij enkel schrijft: "non-communicans".

Wanneer we nu de kolom met de communicanten optellen komen we aan 758 en voor de niet-communicanten aan 396. Een kleine afwijking met de totalen die pastoor Ketels opgeeft aan het slot van zijn register. Het totaal aantal zielen blijft echter hetzelfde. Zo vormen de niet-communicanten 34,31 % van de totale bevolking. Wat pastoor Ketels nog vermeldt bij de niet-communicanten is of ze gevormd zijn of niet.

Ingedeeld volgens leeftijd en geslacht vinden we volgende aantallen niet-communicanten en niet-gevormde kinderen:

<i>leeftijd:</i>	<i>jongens:</i>	<i>meisjes:</i>	<i>totaal</i>	<i>niet-gevormd</i>
<i>minder dan 1 j.</i>	13	16	29	29
1 j.	15	13	28	28
2 j.	16	27	43	43
3 j.	16	12	28	28
4 j.	13	19	32	24
5 j.	13	17	30	10
6 j.	11	9	20	5
7 j.	13	23	36	1
8 j.	13	15	28	1
9 j.	14	9	23	1
10 j.	12	11	23	0
11 j.	20	12	32	0
12 j.	15	13	28	0
13 j.	2	2	4	0
14 j.	5	1	6	0
15 j.	0	2	2	0
16 j.	0	1	1	0
17 j.	1	0	1	0
18 j.	1	0	1	0
<i>niet vermeld:</i>	1	0	1	0
<i>totalen:</i>	194	202	396	170

Zo zien we dat er 10 niet-communicanten ouder dan 1,2 jaar zijn. Ook merken we op dat de kinderen reeds op prille leeftijd werden gevormd. reeds 8 van de 32 vierjarigen zijn gevormd; 20 van de vijfjarigen; 15 van de 20 zesjarigen. Verder is er nog slechts één zevenjarige, één achtjarige en één negenjarige nog niet gevormd. Zo iets verwondert ons wellicht, maar we mogen niet vergeten dat in die jaren de kinderen vanaf 2 jaar werden gevormd en dat de bisschop normaal om de 6 jaar kwam vormen. (4)

Geboren en niet-geboren Zedelgemaars.

Bij ieder persoon, behalve bij de geboren Zedelgemaars vermeldt pastoor Ketels de geboorteparochie. Het was regel dat iemand die van parochie veranderde een doopbewijs moest voorleggen om zich in zijn nieuwe parochie te kunnen vestigen. Deze ingewekenen komen het talrijkst uit de onmiddellijke omgeving. Zo zijn er

- 34 uit Aartrijke
- 28 uit Ruddervoorde en ook uit Loppem
- 24 uit Torhout
- 12 uit Snellegem
- 7 uit Brugge en ook uit Waardamme
- 6 uit Ichtegem, Lichtervelde, Oostkamp en Zwevezele
- 5 uit Jabbeke
- 3 uit Aalter, Eernegem, Middelburg in Vlaanderen, Wingene
- 2 uit Ardoole, Beernem, Gits, Klemskerke, Knesselare, Roeselare en St.-Michiels

Tenslotte zijn er nog 30 parochies van waaruit

één persoon naar Zedelgem is komen wonen. Zij die van verst zijn gekomen, zijn uit Antwerpen, Le Havre, Belle, St.-Omaars. Zo zijn er in totaal 229 niet-geboren Zedelgemnaars of 19,84 % van de totale bevolking, dus bijna 1/5.

Gezinnen.

In de "Status animarum" zijn de personen opgetekend per gezin. Bij ieder gezin vinden we vermeld: de gezinshoofden
de thuiswonende kinderen
het inwonend dienstpersoneel
een of ander meewonend persoon.

Pastoor Ketels komt aan een totaal van 232 gezinnen. Eén gezin echter is tweemaal vermeld: nr.11 en nr. 228 zodat er in feite maar 231 gezinnen in 1755 te Zedelgem waren.

Van deze 231 gezinnen zijn er:

9	bestaande uit	1	persoon	=	9
28	"	"	2 personen	=	56
33	"	"	3 "	=	99
33	"	"	4 "	=	132
38	"	"	5 "	=	190
29	"	"	6 "	=	174
26	"	"	7 "	=	182
16	"	"	8 "	=	128
10	"	"	9 "	=	90
6	"	"	10 "	=	60
2	"	"	11 "	=	22
1	"	"	12 "	=	12

Tot.: 231 gezinnen met samen: 1154 personen.

Dooreen genomen zijn er 5 personen per gezin.

De mannelijke bevolking telt 555 en de vrouwelijke 599 personen.

Als gezinshoofden vinden we:

182	echtparen met samen	519	thuiswonende kinderen
6	weduwnaars " "	14	" "
34	weduwes " "	50	" "
6	ongehuwde mannen		
3	ongehuwde vrouwen.		

Zo zien we dat er 583 thuiswonende kinderen waren. Deze thuiswonende kinderen waren als volgt verdeeld over de gezinnen:

Gezinnen met 0 kinderen:	44		
1 kind:	38	=	38
2 kinderen:	43	=	86
3 "	36	=	108
4 "	30	=	120
5 "	20	=	100
6 "	11	=	66
7 "	7	=	49
8 "	2	=	16
Totaal:	231	=	583

Dooreen genomen zou dit 2,52 thuiswonende kinderen zijn per gezin.

Maatschappelijke toestand.

In tegenstelling met de volkstelling van 1748 vinden we in de "Status animarum" zo goed als geen gegevens die ons inlichtingen verschaffen over de maatschappelijke toestand van de bevolking. Een zaak kan deze wellicht een aanduiding

Het hoeft niet gezegd dat deze "Status animarum" ook op genealogisch gebied zeer belangrijk is. Hij zou het echter nog meer zijn moest bij alle personen de leeftijd zijn opgegeven. In alle geval vinden we er hoe de gezinnen waren samengesteld te Zedelgem in 1755. Het belang van deze "Status animarum" is nog te groter doordat de volkstelling van 1748 voor Zedelgem niet meer te vinden is.

BRONNEN:

- (1) L. SPANHOVE, De bevolkingsevolutie van het platteland omheen Brugge in de 18de eeuw (1725 -1795) in STANDEN en LANDEN LVIII Brussel, 1972 p.79
- (2) M. CLOET, Het kerkelijk leven in een landelijke dekenij van Vlaanderen - Tielt van 1609 tot 1700 - Leuven 1968 p. 218
- (3) Kerkarchief van Zedelgem nr 87
- (4) ZILLEGHEM 1986 p. 44

EENIGHE GEWOONELIJKE EN BUYTENGEWOONELIJKE
VOORVALLEN TE ZEDELGEM

Eddy Kyndt

We schrijven 1824, een jaartal waarmee we midden in onze Hollandse Periode (1815-1830) belanden. Een periode van restauratie na de wervelende Franse Revolutie.

De hiernavolgende losse feiten geven een goede situatieschets van deze periode. Levensomstandigheden en gebruiken van onze voorouders komen hierbij ruimschoots aan bod. Het geheel vormt een bont allegaartje van 19de eeuwse mentaliteitsgeschiedenis.

Het zijn feiten en/of anecdotes die toen zeker bij Fien-van-de-dorpswinkel en 's zondags na de hoogmis - nadat de veldwachter zijn zeg gedaan had vanop de kerkstichel - door de hele goeie gemeente druk besproken werden. Daar ze nu zeker de plaatselijke krant zouden halen, drukken we ze ook af in "krantenstijl".

Dieven op ronde. - Op maerte 1824 hebben Jan 17 februari 1824 werd Baptista Vandamme en er eene diefte met braak Josephus Lefevere, veld-gepleegd ten huize van wagers in de gemeenten Carel Verplancke, werkman Lophem en Oostcamp, zeke- alhier. ren Philippus Demeule- meester, werkman van

Desertie. - Op den 17den beroep omtrent de 39

jaren en geboren in deze gemeente, aangehouden als overtreder aan de Nationale Militie. Demeulemeester bevindt zich tans in het militaire gevangenhuis. Naer onderzoek het is aan ons gebleken dat den gezegden Demeulemeester zig nooit heeft doen inschrijven en ten allen tijde afwezig geweest heeft. Boven-gemelden Demeulemeester word alsdan overgenomen in vermindering van het contingent aan de gemeente Zedelghem voor het jaar 1824 opgelegd.

Brand. - Op den 30sten april 1824 heeft er in dit gemeente ten 5 uren 's avonds eenen brand plaats gehad in de hofsteden van Pieter Adriaens en de weduwe Louis Colpaert, waarvan de schade beloopt 't zamenlijk tot f 12.688,00 (gulden). De brand die ontstaan heeft in de woning van Petrus Adriaens, heeft al de schoorsteen zijnen oorsprong genomen en het huis, het schaapstal als ook de meubelen,

kleederen enz. in aschen gelegd, zonder de andere gebouwen dezer hofstede beschadigt thebben.

Den brand heeft zig alsdan voortgezet tot in den wooning van reeds genoemde weduwe, welke wooningmet al wat er zich rondom en daar in bevond, een roof der vlammen is geworden. Voor den brand was vrouw Colpaert in het bezit van een schoon en kloek bebouwde hofstede. Alsook was zij wel voorzien van alle huiscieraden, kleederen, juweelen enz. alsmede van verscheyde soorten van veldvrugten en alderlij van werktuigen diende tot den landbouw en thans blijft haar niets anders over dan eenige bunderen land.

(Vrouw Colpaert en Adriaens dienen beiden een rekwest in tot het bekomen van schadevergoeding. We onderbreken hier dan ook even de chronologie om het verhaal zijn vervolg te geven.)

De brandschade van vrouw Colpaert heeft onderzocht geweest tot de som van

f 6.390,91 (gulden).

De voordragt der experten tot bekoomen van onderstand beloopt f 2.130,30 zijnde een derde van het bedrag van het verlies. (nov. 1825) De rekweste van Pieter Adriaens wordt van den hand gewezen.

Het wekt groote verwondering dat Pieter Adriaens (jan. 1826) reclameert tegen de aan vrouw Colpaert verleenden onderstand. Deze weduwe heeft door den brand alles verloren en haar pachthoeve moeten verlaten, vijf bunderen land blijven haar alleenlijk over. Deze ongelukkige vrouw bewoond thans een klein huysken binnen deze gemeente en voorziet gedeeltelijk in haar onderhoud met gedurende den dag te spinnen en zoo een eerlijk bestaan te hebben door het product van dagelijks handwerk. Temeer dat het van een ieder ingezetenen volkome kennis is, dat het huisgezin Colpaert op den oogenblik dat den brand al in den schoorsteen van de woning van Adriaens, het zij door

verzuym van de zelve te kuissen, zich heeft aangewezen, alle spoedige hulp heeft toegebracht en alle mogelijke pogingen gedaan om de vlammen te overmeesteren en de woning hunner buurman te bevrijden. Door deze hulpzaamheid en menschlievendheid hebben vrouw Colpaert en kinderen geene van hunne goederen kunnen redden, maar integendeel al verloren wat zij bezaten.

Te meer daar korten tijd naer den brand Adriaens zijne afgebrande gebouwen hersteld heeft en wel sterker gestigt als de voorgaande. In alle geval eenen landbouwer met zooveel paarden en zooveel hoornvee kan eensins aanzien worden als behoeftig en zijne vraag strekkende om schadeloosstelling te bekoomen werd dan ook teregt van den hand gewezen.

Schoolnieuws. - Den 31sten meie 1824 heeft den Heer schoolopziener drie bewijzen van tijdelijke toelating zonder rang afgegeven tot het

leeren breien, cathecismus en kruisteecken aan Isabella Ketels, Joanna Clarisse (huisvrouw van Josephus Verhelle) en Isabella Deblauwe (huisvrouw van Carel Vandaele) houderessen van kleine kinderschooltjes tot het leeren de kinderen van hunne eerste communie.

Branden. - Op 6 juni 1824 is alhier eenen brand ontstaan ten een uur en half 's morgens in een graanschuur toebehoorende aan Marcus Demeulenaere, waarvan de schade geschat wordt op f 1.500.00. (gulden). De schuur met al de daar in bevindende vrugten zijn een proy der vlammen geworden. De oorzaak van dezen brand is tot heden nog niet bekend. Eenen vremen persoon die in de gezegde graanschuurte slapen toegelaten was en verdagt van brand te steken heeft aangehouden geweest, zonder overtuigt te zijn zich daar aan pligtig gemaakt te hebben.

Op den 7den juni 1824 is alhier ten negen uren 's morgens weederom eenen brand ontstaan, nu in een oud paardestal, toebehoorende aan Jacobus Kimpe, waarvan de schade geschat wordt op f 75.00 (gulden). Het oude paardestal met al de daar in bevindende vrugten zijn eenen proy der vlammen geworden.

Kwaad opzet ? - Den 12den juni zijn er nieuwe ontdekte brandstoffen gevonden geweest in de graanschuur van dezelfden Jacobus Kimpe dezer gemeente. Indien er landloopers of zoo gezegde brandstigters in omloop waren, zouden de zelve wel haast aangehouden zijn, door de standvastige patrouilles die dag en nacht alhier op alle kanten en voornamentlijk rondom de hofstede van den landbouwer Kimpe gehouden worden. Ook heeft men nimmer of zelden gehoord dat er vier naareenvolgende keeren vrimde personen verdagt zouden hebben

van vuur te steken in een ende zelve hofstede waar op, zoo men kan denken, een wakende oog gehouden word.

Men zou vermoeden dat er boosaardige moedwilligheid toegeschreven moet zijn aan de lieden van de hofstede, nochtans zonder eenige verzekering te kunnen geven.

Landloper aangehouden.

Op den 14den juni 1824 heeft de patrouille van Zedelghem alhier ten vijf uren 's avonds aangehouden eenen landlooper onvoorzien van papieren die zig zegt te namen Joannes Destoppelaere, oud 48 jaren en geboren te Gent, zoon van Jan en Anna Leté. Dezen vremden persoon is in handen van den Marechaussee overgeleverd, die hem naar Brugge geleid heeft.

Houtdiefstal. - Den 19den juni 1824 wordt er door Carolus Vanparijs, boschwagter te Ichtegem klagt

gedaan tegen Edwardus Maertens en Louis Devleeschouwer, ingezetenen van het gemeente Zedelghem voor het half afkappen van een eike boom in den bosch genaamd de muedam toebehoorende den heer Edewaele Outrijve.

Diefstallen. - Op 17 juli 1824 wordt eene diefte met braak gepleegd ten huuse van Pieter Sabbe, wever in dit gemeente.

Op 05.08.1824 zoude eene diefte met braak gepleegd zijn ten huize van Josephus en Frans Demeulemeester, wevers woonende alhier.

In den nagt tusschen den 11den en den 12den van denzelfden maand, zijn er opnieuw verscheyde dieftes gepleegd.

